

Панчишин Андрій Ярославович, *магістрант 1 курсу,*
Алексеевко Людмила Михайлівна, *д.е.н., професор,*
завідувач кафедри обліку та фінансів

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ

Вагома частина доданої вартості багатьох продуктів створюється не стільки на стадії матеріального виробництва, скільки на стадії маркетингу, науково-дослідних, дослідно-конструкторських і технологічних робіт, планування, транспортування, продажу та обслуговування, дизайн, контроль якості, брендинг та обслуговування, тобто ті види діяльності, які безпосередньо пов'язані з генеруванням, трансформацією і використанням нематеріальних активів.

Перехід до нового етапу суспільства, в якому нематеріальні активи стають вагомим чинником суспільного виробництва, характеризує водночас перехід до нової структури спожитої вартості. Проте, зміни не стільки на макрорівні, скільки на мікрорівні визначають суттєві зрушення в економічних характеристиках сучасного суспільства, зокрема змінюється структура собівартості всіх матеріальних продуктів, конкурентні стратегії, зміст економічної практики тощо [2].

Таким чином, нематеріальні активи потенційно можуть збільшувати ринкову вартість, підвищувати інвестиційну привабливість підприємства за умови ефективного їх використання у власному виробництві, комерціалізації прав інтелектуальної власності іншим суб'єктам господарювання. Це пояснюється тим, що ефективність використання нематеріальних активів на підприємствах пов'язана з їх здатністю генерувати інновації в якості відтвореного ресурсу. Такий процес потребує широкого використання інтелектуального потенціалу, творчості, сукупності знань наукових і виробничих колективів.

Слід відзначити, що сучасний етап розвитку світової економіки характеризується інтенсивними процесами розробки та впровадження у виробничий процес найновіших досягнень науки і техніки, які є об'єктами інтелектуальної власності. За підрахунками НАНУ, в Україні під час оцінювання вартості підприємств інтелектуальна власність враховується лише в розмірі 1%, тоді як у країнах Європейського Союзу цей показник сягає 50–85% [4].

Однак, не дивлячись на велику кількість нормативних актів, облік нематеріальних активів в Україні не достатньо врегульований. Нематеріальні активи є важливим об'єктом бухгалтерського обліку за своїми характеристиками, своїм складом, за рівнем впливу на результати господарської діяльності та фінансовий стан підприємства. З огляду на тенденції розвитку світових ринків нематеріальні активи виступають в якості головного каталізатора створення вартості підприємства, а їх частка в структурі

капіталу постійно зростає. Порядок обліку нематеріальних активів зображено на рис. 1.

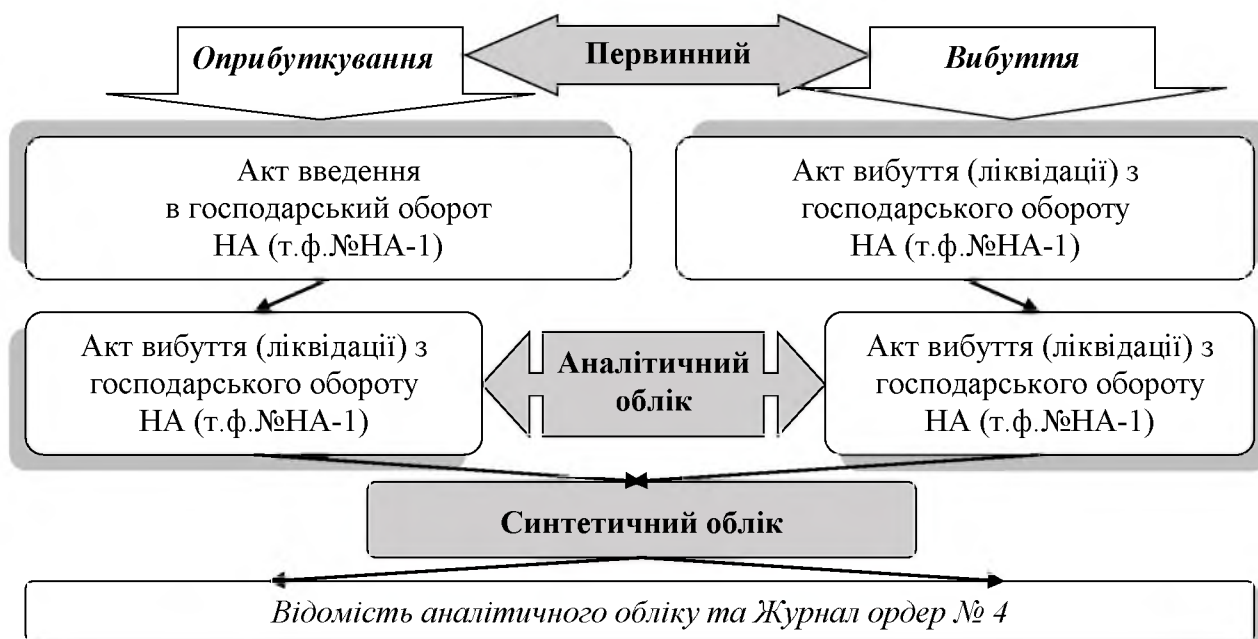

Рис. 1. Порядок обліку нематеріальних активів

Різні підходи в обліку нематеріальних активів за міжнародними та національними стандартами вимагають корегування складу нематеріальних активів при трансформації звітності за П(С)БО у звітність, що відповідає вимогам МСФЗ. Якщо подивитися баланс вітчизняного підприємств, то в більшості випадків можна побачити або відсутність нематеріальних активів або наявність їх лише у незначній сумі. Але це не означає, що нематеріальні активи на такому підприємстві не відіграють суттєвої ролі у його господарській діяльності [4].

Методологічні засади формування інформації у бухгалтерському обліку про нематеріальні активи та розкриття даних про них у фінансовій звітності визначені Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 8 „Нематеріальні активи”, розробленим на базі Міжнародного стандарту фінансової звітності 38. Відповідно до п.4 П(С)БО 8 нематеріальним активом є „немонетарний актив, який не має матеріальної форми та може бути ідентифікований” [3].

Облік нематеріальних активів – проблема, яка досить актуальна в практиці роботи підприємств. Вона пов'язана передусім з питаннями класифікації нематеріальних активів, а також способами їх надходження.

Вплив на теорію та практику бухгалтерського обліку загалом і нематеріальних активів, зокрема, має його трансформація до міжнародних стандартів. Безсумнівним є необхідність врахування в цих питаннях існуючого зарубіжного досвіду, однак з орієнтиром на вітчизняні реалії, а також максимальним наближенням теоретичних надбань до діючої практики [1].

Варто зазначити, що складність оцінки нематеріальних активів зумовлена також відсутністю методики оцінки майбутніх економічних вигід від

використання об'єкта. При визнанні нематеріального активу припускається, що він буде використовуватися протягом тривалого періоду часу.

Актуальною проблемою сучасного обліку є здатність достовірно відображати інформацію про нематеріальні активи у фінансовій та інших видах звітності. Запорукою цього є процес визначення реальної науково обґрунтованої цінності об'єкта нематеріальних активів – оцінка.

Особливістю останньої є наявність цільового характеру та відсутність єдиного універсального методу. Достовірна та науково-обґрунтована оцінка має особливе значення при включення об'єктів інтелектуальної власності до статутного капіталу, при злитті підприємств або поділу організації для визначення майнових частин у статутному капіталі, при складанні фінансової звітності, оцінці застави під отримуваний кредит, визначенні збитків при виявленні порушення прав на об'єкти інтелектуальної власності тощо [2].

Практична проблема, пов'язана з оцінкою нематеріальних активів, часто виникає під час проведення їх інвентаризації та виявленні таких, що не відображені на балансі підприємства.

Відповідь на питання щодо правильної оцінки таких об'єктів частково дає П(С)БО 8 та Національний стандарт 4 "Оцінка майнових прав інтелектуальної власності" [3].

Однак, у довгостроковому періоді надзвичайно важко спрогнозувати ймовірність переваг визнаного нематеріального активу, а тим більше – оцінити ефект від його використання.

Особливої уваги потребує вирішення проблем оцінки об'єктів нематеріальних активів, створених власними силами, адже такі активи надзвичайно важко ідентифікувати та оцінити. По цій причині їх взагалі не відображають в обліку, а всі витрати на їх створення відносять до поточних витрат звітного періоду.

Таким чином, правильний процес обліку та управління нематеріальними активами значно впливає на фінансовий стан підприємства. З огляду на тенденції розвитку світової економіки, нематеріальні активи виступають як головний каталізатор створення вартості підприємства, а їх частка в структурі капіталу постійно зростає.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кузіна Р.В. *Корпоративний облік і звітність в Україні: сучасний стан і перспективи розвитку* : [монографія] / Р.В. Кузіна. – Херсон : Грінь Д.С., 2015. – 416 с.
2. Побережець О.В., Іванова К.В. *Ідентифікація та класифікація нематеріальних активів та проблеми їх визначення* [Електронний ресурс] / О.В. Побережець, К.В. Іванова // *Економіка: реалії часу. Науковий журнал*. – 2012. – № 2 (3). – С. 98-104. – Режим доступу до журн.: <http://www.economics.opi.ua/n3.html>
3. *Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 "Нематеріальні активи"* // *Бухгалтерія*. - № 29(652). - 2005. - С.48-51.
4. Стояненко І. В. *Управління нематеріальними активами підприємства: сучасні реалії та перспективи розвитку* // [Електронний ресурс] // *Ефективна економіка*, 2015. – № 7. – Режим доступу до журн.: <http://www.economy. nauka.com.ua/?op=1&z=2196>